

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: B 4103 Zootechnika

Studijní obor: Zootechnika

Katedra: Katedra zootechnických věd

Vedoucí katedry: doc. Ing. Miroslav Maršálek, CSc.

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Metody při obsedání a práci s koňmi

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Miroslav Maršálek, CSc.

Autor diplomové práce: Jan Hándl

České Budějovice, 2015

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Fakulta zemědělská
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan HÁNDL**
Osobní číslo: **Z12107**
Studijní program: **B4103 Zootechnika**
Studijní obor: **Zootechnika**
Název tématu: **Metody při obsedání a práci s koňmi**
Zadávací katedra: **Katedra zootechnických a veterinárních disciplín a kvality produktů**

Zásady pro vypracování:

S narůstajícími počty chovaných koní je nutné věnovat stále více pozornosti práci s mladými koňmi a jejich zaučování pod sedlem, případně v zápřeži.

Cílem práce bude zpracovat v přehledné formě dosažitelné informace o metodách obsedání mladých koní a práci s mladými koňmi.

Na základě dostupných literárních údajů a s využitím vlastních zkušeností a pozorování při obsedání a základním výcviku mladých koní zpracujete a navzájem porovnáte metody obsedání a popřípadě rozdílnosti v postupu základního výcviku mladých koní pod sedlem. Zaměříte se na rozdílnosti v přístupu k výcviku koní odchovaných ve stádě a mimo stádo, na souvislost výcvikových postupů a temperamentu, popř. charakteru koní. U jednotlivých metod posoudíte klady a zápory a z výsledků vyvodíte závěry a doporučení pro chovatelskou praxi. Osobní zkušenosti s výcvikem a obsedáním mladých koní v jednotlivých rozhodujících fázích výcviku doložíte podle možnosti fotografickým materiálem.

Rozsah grafických prací: 5 tabulek, 5 grafů
Rozsah pracovní zprávy: 30 - 40 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

- Bořánek, V.: Příkladné jezdecké. 3. vyd. Oldřich: Harmony, 2008. ISBN 978-80-903484-1-7.
Dorrance, B.: True Horsemanship Through Feel. 1. vyd. Stuttgart: The Lyons Press, 1999. ISBN 1-58574-321-6.
Duruttya, M.: Velká etologie koní: biologie chování zvířat. 2., rozš. vyd. Košice: HIPO-DUR, 2005, 407 s., [48] s. obr. příl. ISBN 978-802-3950-885.
Kreiberg, P.: Trainingsbuch Westernreiten. 2. vyd. Stuttgart: Franckh-Kosmos, 2003. ISBN 978-3440127049.
Krueger, K.: Behaviour of horses in the "round pen technique". Applied Animal Behaviour Science 104 (2007):162-170
Ray, H.: Think Harmony with horses. 3. vyd. Bruneau: Give-it-A-Go Brooks, 1978. ISBN 978-0-9711386-1-2.
Rivera, E., Benjamin, S., Nielsen, B., Shelle, J., Zanella, A. J.: Behavioral and physiological responses of horses to initial training: the comparison between pastured versus stalled horses. Applied Animal Behaviour Science 74 (2002):235-252
Roberts, M.: Průvodce nenásilným výcvikem koní: celoživotní zkušenosti muže, který naslouchá koním. Vyd. 1. Ilustrace Jean Abernethy. V Praze: Ikar, 2005, 241 s. ISBN 80-249-0584-1.
Sjndegaard, E., Halekoh, U.: Young horses' reactions to humans in relation to handling and social environment. Applied Animal Behaviour Science 84 (2003):265-280

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Miroslav Maršálek, CSc.
Katedra zootechnických a veterinárních disciplín a kvality produktů

Datum zadání bakalářské práce: 12. března 2014
Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2015

prof. Ing. Miloš Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Miroslav Maršálek, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 12. března 2014

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Podpis studenta

Poděkování:

Děkuji doc. Ing. Miroslavu Maršálkovi, CSc. za odborné vedení a všestrannou pomoc při zpracování bakalářské práce.

Anotace

Obsedání mladých koní

Cílem práce bylo zpracovat přehled metod používaných pro obsedání a přípravu mladých koní na ježdění. V práci jsou porovnané metody tradiční s metodami poměrně mladými, nazývanými horsemanship. Je zde uveden rozdíl mezi koňmi odchovanými na pastvinách a mezi koňmi vyrůstajícími odmala mezi lidmi. Podkladovým materiálem pro tuto práci byly knihy uvedené v seznamu literatury, internetové stránky a vlastní zkušenosti a poznatky. Vyhodnucuji výsledky práce se šesti koňmi různých plemen a pohlaví. V grafech je zaznamenáno a popsáno, co kterému koni trvalo nejdéle a s čím měl největší problémy. Z výsledků vyplývá, že je velmi důležité, aby s mladými koňmi pracoval pouze člověk, který má zkušenosti a dokáže velmi přesně a s citem posoudit situaci. Důležitý je totiž individuální přístup ke každému z koní.

Klíčová slova:

- Koně
- Sedláni
- Výcvik

Annotation

Sedding of young horses

The aim was to prepare an overview of methods used for obsedání and preparing young horses for riding. The methods are compared with traditional methods of horsemanship called relatively young. There is a distinction between horses bred in the pastures and the horses since childhood growing up among the people. Background material for this work were the books listed in sesame literature, websites and own experiences and insights Custom work is processed as a record of the results of work by six horses of different breeds and sexes. The graph is recorded and described as a horse which lasted the longest and had the most problems. The results show that it is very important to work with young horses only person who has experience and can very subjectively assess the situation. Important is the individual approach to each of the horses.

Keywords:

- Horses
- Sedding
- Training

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Literární přehled.....	8
2.1 Etologie koní.....	8
2.1.1 Zrak.....	8
2.1.2. Sluch.....	8
2.1.3. Ostatní smysly.....	9
2.1.4. Stádové pudy.....	10
2.1.5. Temperament.....	11
2.2 Metody práce s koňmi.....	11
2.3. Plemena koní.....	13
2.4. Postupy při obsedání koní.....	15
2.4.1. Tradiční metody.....	15
2.4.2. Metody horsemanshipu.....	16
3. Cíl.....	21
4. Materiál a metodika.....	22
4.1. Seznámení s koněm.....	22
4.2 Postup při obsednutí.....	24
4.3. Základní práce ze sedla.....	28
5. Výsledky a diskuse.....	30
5.1. Arabský plnokrevník.....	30
5.2. Quarter horse.....	32
5.3. Appaloosa.....	37
5.4. Český teplokrevník.....	39
6. Závěr.....	41
7. Seznam použité literatury.....	43

1. Úvod

V roce 2015 žije v České republice něco přes 75 000 koní. Koně se stali módou a pořizuje si je každý, bez ohledu na to, zdali má nějaké zkušenosti. Díky tomu se objevuje mnoho lidí, kteří mají problémy s koňmi, protože neznají správný systém a metodiku jejich chovu. V této práci je popsán návod, jak s koňmi zacházet a předejít tak pozdějším problémům. Knihovny jsou plné literatury o práci s mladými koňmi, od práce s hříbaty, přípravy na obsedání až po samotné obsednutí. Ne ve všech jsou ale správné informace. Kniha o práci s mladými koňmi je opravdu hodně a je až zarážející, kolik různých pohledů na tuto problematiku existuje a jak se u nich projevuje osobnost toho, kdo s koňmi pracuje, jeho zkušenost a zaměření. Někteří trenéři se soustředí na absolutní ovládnutí koně. Intenzivně pracují již s velmi malými hříbaty. Přitom etologické studie ukazují, že člověk by neměl zasahovat do přirozeného kontaktu kobyly a jejího hříběte. Někteří autoři věnují hodně času učení „všech potřebných věcí pro budoucí život hříběte“ již v nejútlejším věku, intenzivně pracují s hříbaty ještě pod matkou nebo ve věku, kdy by ještě pod matkou být měla. V jednom se však všechny knihy shodují – s mladými koňmi by měl pracovat zkušený člověk. Kdy je však člověk dost zkušený, aby si mohl dovolit práci s mladým koněm? Měl by mít dost teoretických vědomostí, aby dokázal s koněm pracovat přiměřeně a účelně, a také by měl mít dost praktických zkušeností s různými koňmi, aby se uměl orientovat v řeči jejich těla a dokázal rychle a přesně na pohyby koně reagovat. Zkušený trenér zareaguje na pohyb koně dřív, než jej zvíře stihne plně dokončit, často i dřív, než k samotnému pohybu dojde, protože koně dávají náznaky svých úmyslů předem najevo. Tuto reakční schopnost získáváme praxí, nelze se ji naučit z knih nebo videí. Právě ty situace, kdy člověk pracuje s náznaky pohybu koně, jsou podstatou učení koně novým věcem. Proto by nezkušený člověk měl nejprve pracovat s koněm již dostatečně vycvičeným a vychovaným, který si nenechá dobře naučené mravy vymluvit, pokud se začátečník dopouští chyb, které by u nezkušeného koně mohly vést k získání nežádoucích návyků. Měl by mít dostatečné jezdecké dovednosti, pokud chce koně obsedat. Minimální jezdecká dovednost by měla být schopnost se s koněm pohybovat v souladu ve všech chodech, schopnost zůstat bez vyrušení s koněm i v případě, když kůň učiní rychlý

nevyžádaný pohyb libovolným směrem a schopnost předvídat pohyby koně a za včas je korigovat.

2. Literární přehled

2.1 Etologie koní

2.1.1 Zrak

Kůň má jiný zrakový potenciál než člověk. Má oči po stranách hlavy, a proto vidí jednak každým okem jiný obraz, jednak je mu tak umožněno vidět skoro vše kolem sebe bez nutnosti otáčení hlavy. Kůň však vidí ostře pouze malou část svého zrakového pole a má přímo před sebou a za sebou slepé body. Osobu, která stojí přímo za ním, nevidí. Zrak koně dosahuje několik set metrů. Kůň se může občas polekat kousku papíru nebo stínu na zemi, neboť nerozlišuje hloubkovou perspektivu (**Hermesen, 1998**).

Zrak a sluch jsou naprosto jedinečné (**Watsonová, 2003**).

Má schopnost barevného vidění; ostrost vidění je u něho však slabší než u člověka (**Volf, 1972**).

Experimenty ukazují na, že koně mají výborný zrak. Sítnice oka obsahuje jak čípky, tak i tyčinky a z toho vyplývá, že koně vidí barvy. Prostorové vidění je u koní méně přesné, ale nahrazují tento nedostatek svojí učenlivostí a zkušenostmi (**Němeček, 2000**).

Bylo zjištěno, že kůň se vyznačuje mimořádnou ostrozrakostí. Oči koně jsou uloženy po stranách hlavy a zachycují tak značné zorné pole, více než 300°. Kůň zachytí podněty na obou stranách individuálně. Po straně hlavy mají oči zvířata, která nemusejí přesně odhadovat vzdálenost (**Duruttya, 2005**).

2.1.2. Sluch

Kůň slyší několikanásobně lépe než člověk. Svými pohyblivými ušními boltci neustále zachytává různé okolní zvuky. Zkušení koňáci poznají podle pohybu ušních boltců, jakou má kůň náladu. Dopředu natočené uši prozrazují přátelskou zvědavost. Položí-li kůň uši dozadu, pak si dáváme pozor. Je to většinou znamení, že je rozzloben (**Hermesen, 1998**).

Sluch je v životě koní velmi důležitým smyslem a je u nich bezesporu lépe vyvinut než u člověka. Nejenže kůň může zachytit větší frekvenční rozpětí zvuků,

ale je schopen také tuto frekvenci diferencovat i při zcela malých změnách (**Wolf, 1977**).

Podle **Watsnové (2003)** mají koně velice citlivý sluch a vnímají mnohem větší rozsah zvuků než lidé. Díky vysoce vyvinutému sluchu se koně brzy naučí spojovat určité tóny lidského hlasu s chválením, hubováním, nařizováním či povely. To je při výcviku velmi užitečné.

Kůň má uši vysoko na hlavě a každý boltec ovládá šestnáct svalů, které jim umožňují pohyb – třeba i různým směrem – v rozsahu téměř sto osmdesáti stupňů, aniž by se musela pohnout hlava. Sluch koně je uzpůsoben k vnímání daleko většího rozsahu frekvencí než dokáže náš. Zvuk zesiluje trychtýřovitý tvar vnějšího ucha (**Birdová, 2004**).

Frekvenční rozpětí zvuků, které může kůň zachytit je značné. To je umožněno i značnou pohyblivostí ušních boltců, které může kůň paralelně nastavit jak dopředu, tak dozadu a zvyšuje tak citlivost zvukového příjmu. Vysoká zvuková vnímavost podmiňovala bezpečnost divokých koní, kteří měli značný počet nepřátel, před kterými se museli zachránit včasným útekem (**Dušek, 1999**).

2.1.3. Ostatní smysly

Koně mají velmi citlivý čichový orgán, kterým rozlišují vdechnutý vzduch na různé pachy. Kůň například ucítí jiné koně ve výběhu. Někdy vidíme koně, jak roztáhnou nozdry a zároveň zvednou a obrátí horní pysk, když větří klisnu (flémování). Také vodu a potravu zkoumají čichem. Pokud jim jejich pach nevoní, potravu ani vodu nepřijmou (**Hermesen, 1998**).

Hmat koně je velmi dobře vyvinutý. Kůň ucítí i nejjemnější dotek. Mouchu, která usedne na kůži, odežene zachvěním podkožních svalů. Koně mají též hmatové brvy na horním a dolním pysku, kterými prověřují své nejbližší okolí (**Hermesen, 1998**).

V našem systému výcviku využíváme velké citlivosti koně na dotek. Učíme ho, že určitý dotek a tlak cosi znamená a jak na něj optimálně reagovat, oproti tomu jiný, byť i mnohem nepříjemnější tlak, neznámá vůbec nic a je potřeba ho ignorovat. Dochází k tomu, že kůň se stává selektivně sensitivním. Pro koně není

přirozená reakce na holeň ani na udidlo, tyto věci je potřeba cílevědomě učit **(anonym 1, 2015)**.

2.1.4. Stádové pudy

Koně jsou velmi společenská zvířata a cítí se dobře jen mezi ostatními jedinci vlastního druhu. Pokud koni odepřete kontakt s ostatními koňmi, zejména na delší dobu, může z toho vyplynout mnoho problémů projevujících se duševními a fyzickými obtížemi nebo neobvyklým chováním. Stádo tvoří základ koňského společenství, protože jedinec je ve stádě bezpečnější **(Bayley, 2006)**

Samotný kůň by v přírodě nepřežil dlouho, nutně potřebuje ostatní, kteří za něj hlídají v době odpočinku a brání se spolu s ním v případě nutnosti. Stádový pud je jedním z nejsilnějších vlivů, které na koně působí. Trpělivou prací jej lze do jisté míry potlačit, kůň si zvykne, že může důvěřovat svému jezdcí a že se opět navrátí do stáda. Stádo ovšem neplní pouze ochrannou funkci, ale také své členy usměrňuje, podobně jako lidská společnost jednotlivce. Mladý kůň, který bude vychováván bez kontaktu se stádem, které by ho usměrňovalo a vychovávalo, se začne upínat na lidi a bude po nich vyžadovat podobné chování jako po svých vrstevnicích, tj. na náš vkus poměrně drsné hry. Ani nejlepší cvičitel nedokáže suplovat stádo. Hříbě bude jednak strádat nepochopením a jednak nebude dostatečně přirozeně usměrňováno, takže s největší pravděpodobností bude velmi nevychované a také deprivované. Nemluvě o tom, že v dospělosti již bude mít problémy se zařazením do skupiny koní. Není náhodou, že většina agresivních a kousavých koní byla vychovávána o samotě **(anonym 2, 2015)**.

Komunikace koní zahrnuje málo zvuků, ale zato hodně rozmanitých signálů vysílaných postoji a pohyby. Svou komunikaci s koněm musíme především založit na tělesných vztazích a studiu tělesných projevů a také na pochopení hlavních potřeb a projevů koně **(Micklem, 2004)**.

Koně se vzájemně dorozumívají různými pohyby, tichými gesty a výrazy pro nás téměř nepostřehnutelnými **(Mahler, 1995)**.

Watsnová (2003) ve své knize uvedla, že v každém stádě koní je zavedena určitá hierarchie. V čele stáda není obvykle hřebec, ale nejzkušenější klisna, která si své místo obhájí před případnými soupeřkami. Stejným způsobem si musí obhájit své postavení všichni členové stáda, včetně toho nejposlednějšího.

Koně jsou společenská zvířata a žijí v rodinných skupinách, stádech. Chceme-li koně trénovat tak, aby mu to, co ho učíme, dávalo smysl, a abychom dosáhli spolupráce a harmonie mezi koněm a jezdcem, musíme porozumět vnitřnímu uspořádání takové skupiny a pochopit, jak se její členové spolu dorozumívají a co je pro ně důležité (**Widdicombeová, 2008**).

2.1.5. Temperament

Při tréninku, zejména jeho individualizaci, je potřebné brát zřetel na typ vyšší nervové činnosti jednotlivých koní. Účinkem tréninku se nervové typy koní vyhraňují. S ohledem na průběh procesů podráždění, resp. útlumu v centrálním nervovém systému, rozdělujeme koně do čtyř typů vyšší nervové činnosti: 1. typ: silný, vyrovnaný a pohyblivý (sangvinik); 2. typ: silný, vyrovnaný a inertní (flegmatik); 3. typ: silný a nevyrovnaný (cholerik) a 4. typ: slabý (melancholik) (**Duruttya,2005**).

Každý kůň ve stádě má odlišnou povahu a vlastnosti. Najdou se tu koně klidní i neurotičtí, zbabělí a stateční, spokojení i popudliví a ještě mnoho dalších povah. Pro chovatele je to neustálá výzva, aby se pokusil vybrat a spojit ty nejlepší povahové a tělesné vlastnosti v jediném koni (**Watsonová, 2003**).

Temperament je stupeň energie a vytrvalosti v práci- od koně se očekává pozitivní uplatnění temperamentu. Stupeň temperamentu se projevuje výrazem oka, hrou uší, pozorností koně, kvalitou a prostorností pohybu. Stupnice je vyjádřena termíny nervózní, ariózní, velmi temperamentní,... až po klidný a flegmatický. Při posuzování temperamentu je potřebné zohlednit i současný stupeň únavy, výživný stav koně, ale i plemeno a pohlaví. Temperament by měl být posuzován u vypohybovaného koně, abychom nezaměňovali temperament za „ stájový oheň“- projev aktivity koně po delším pobytu ve stáji (**Frelich a kol., 2011**).

2.2 Metody práce s koňmi

Cílem mé práce s koněm není zvítězit nad ním. Nejedná se o souboj ani mentální bitvu. Cílem je naznačit koni úkol, který on sám řeší. Je ochotný spolupracovat, má z práce radost, a proto ji vykonává. Kůň se bude tázat a zjišťovat, zda jste si jistí či nikoli. Co od vás očekává je sebejistota a pochopení. Kůň je vždy ochoten se učit. Vy jen musíte najít způsob, jak mu vše vysvětlit a nechat jeho samotného, aby si našel tu správnou cestu. Je potřeba si všimnout

sebemenší změny a sebemenšího pokusu. Potom pracujete tak, aby špatná věc se stala obtížnou a dobrá věc snadnou (**Hunt, 1978**).

Troufám si dokonce tvrdit, že veškeré vlastnosti, kvůli kterým je kůň obdivován člověkem už dlouhá staletí, jako jsou svobodný duch a mysl, harmonie a ochota zvířete spolupracovat s člověkem, jsou v koni zničena během „obvyklého“ zacházení na zemi. A to ještě dříve, než byl obsednutý! (**Bořánek, 2008**).

Zatím jsem se ještě nesetkal se špatným koněm, ale jsou koně, s nimiž je daleko více práce než s jinými. Není to vždycky chyba majitele. Někdy má ty nejlepší úmysly, ale nedostatek znalostí, zkušeností nebo nedostatečné podmínky k práci s problémovým koněm. Jediné, o co koně bojují, je holé přežití a občas je pro ně velmi obtížné zařadit se do světa, který jsme pro ně vytvořili. Někteří koně jsou naopak tak snadní a učenliví, že jim říkáme „narozen pro sedlo“. Tito koně jsou připraveni pro vás udělat cokoli. Někteří se zase bojí o svůj život tak, že jsou až nebezpeční. Ať tak nebo tak, zodpovědnost leží na nás (**Brannaman, 1997**).

Koně jsou odrazem svých jezdců. Pokud je jezdec toporný, je takový i kůň. Postrádá-li jezdec jistotu, je kůň nejistý. Bohužel mnozí jezdci si nepřiznají, že příčinou problémů s koněm jsou oni sami. Koně s nedůsledným a jen základním výcvikem jsou špatně ovladatelní a náhle mění směr, neumějí se hladce otočit apod. Vyřešit problém s koněm obvykle vyžaduje, aby jezdec začal hledat chybu sám u sebe (**Bayley, 2006**).

U všech způsobů ježdění se za ideál považuje to, že jezdec působí na koně a jeho pohyb minimální silou, je s koněm v souladu, v dynamické rovnováze, v souladu s rytmem. Držení těla jezdce na koni má rozhodující vliv na to, může-li jezdec při působení na koně jednotlivé části těla koordinovaně, nenuceně a uvolněně a dynamicky používat (**Kreinberg, 2003**).

Druh práce, kterou váš kůň provádí, se liší podle úrovně jeho výcviku, ale musí ji vždy provádět s chutí. Pokud máte problémy, dejte koni volno. Berte ohled na výkyvy počasí. Je-li příliš horko, kůň bude velmi netečný, je-li zima, bude zima i koni a nebude chtít donekonečna chodit (**Bayley, 2003**).

2.3. Plemena koní

Quarter horse, také zvaný jako americký honácký kůň, ale leckdy popisovaný s nadsázkou jako slavný nebo proslulý koloniální čtvrtkařský závodník, se poprvé v chovu objevil v 17. století ve Virginii a dalších osadách východního pobřeží. Tento vysoce vyhraněný typ je vedle morgana nejstarším americkým plemenem (**Edwards, 1998**).

Plemeno Quarter Horse je známo především pro svou inteligenci, laskavost, agilitu a atletické schopnosti v různých disciplínách. Původně si jeho předchůdce britští kolonisté v 17.stol. oblíbili pro jeho schopnost běhat rychleji, než kterékoliv jiné plemeno na čtvrt míle (odtud jméno Quarter). Později si ho oblíbili američtí farmáři pro jeho nenahraditelnost při nahánění stád dobytka. V dnešní době je Quarter Horse z důvodu modernizace farmářství chován hlavně pro sport. Rychlost, schopnost práce s dobytkem, inteligence, laskavost a další přednosti mu zůstali dodnes, ale místo práce na pastvinách je častěji využíván na sportovních kolbištích nebo jako ideální kůň na rodinné vyjížďky ve volném čase (**anonym 3**).

Český teplokrevník je nejrozšířenějším plemenem koní v České republice. Toto plemeno si našlo široké využití ve všech odvětvích sportu i práce. Mnoho koní tohoto plemene je zařazeno do rekreačního ježdění, avšak najdeme i jedince postavené na vysokých příčkách ve sportu. Čeští teplokrevníci se využívají hlavně na sport nebo na chov. Jsou docela vysocí. Jezdí se na nich většinou anglickým stylem. Mohou se používat jako policejní koně. U dětí a dospívajících hodně oblíbený kůň, má pochopení pro začátečníky, milý a přítulný, ale i tak je občas plachý či dokonce agresivní (**anonym 4**).

Moderní český a slovenský teplokrevník nezapře svůj smíšený původ a původní všestranné využití. Obě plemena jsou nyní ve vývoji a dále se šlechtí. Jsou to koně pevní, s dobrou tělesnou konstitucí, mnohými znaky upomínajícími na kočárové předky, ale s proměnlivou mechanikou pohybu. Obě plemena jsou dosti dlouhověká, mají dobrou povahu, jsou vytrvalá, skromná a poměrně nenáročná. Český teplokrevník sloužil původně jako armádní jezdecký kůň a byl skutečně všestranný. Nyní se v chovu více prosazuje jezdecký typ. Slovenský teplokrevník je živější a mívá ohnivý temperament (**Edwards, 1998**).

Appaloosa je stejně jako mustang potomkem koní dovezených do Ameriky Španěly v 16. století. Plemeno vzniklo díky indiánům z kmene Nez-Percé, kteří jako první indiánský kmen zahájili jejich chov již v 16. století a v 18. století měli stáda prvotřídních koní. Tento kmen žil na území severovýchodního Oregonu, jihovýchodního Washingtonu a Idahu, u nevelké řeky Palouse. Od názvu řeky dostalo plemeno i pojmenování, jelikož během zahánění indiánských kmenů museli Nez-Percé řeku překonat – několik stovek koní ale silný proud strhl a ti utonuli. Po zahrnutí indiánů do rezervace tito omezili chov koní a plemeno zachránila před zánikem až v roce 1938 skupina nadšenců u městečka Moscow díky jeho atraktivnímu zbarvení (**anonym 5**).

Moderní appaloosa měří v kohoutku 147-157 cm. V USA se chová jako honácký a rekreační kůň, pro dostihy, skokové soutěže, westernové ježdění a distanční jízdy. Existuje mnoho rozdílných typů, protože se zde toto plemeno často kříží s quarter horse. Nejlepší jedinci pak vypadají jako velmi dobří kovbojští koně – jsou kompaktní a mají velmi silné, korektní nohy. Plemeno je známé svou vrozenou tvrdohlavostí, pracovním charakterem a velkou ovladatelností a učenlivostí (**Edwards, 1995**).

Appaloosa se používá jako kůň dobytkařský i pro rekreační ježdění, na reprezentaci, ke skokovým soutěžím i dostihům. Nemá jen fyzické předpoklady, ale je i velmi ochotný. Indiáni Nezperseové vyšlechtili koně praktického, otužilého a mnohostranného, vhodného pro válku i lov. Dbali velmi i na vnímavost a ovladatelnost koní. A konečně, appaloosa má téměř neomezenou životnost a vytrvalost (**Edwards, 1992**).

Arabská krev je hlavní a dominantní složkou krve anglického plnokrevníka a měla rozhodující vliv i při zvyšování kvality bezpočtu dalších plemen. Odolnost a vytrvalost arabů spojená s výbornou povahou, ohnivým temperamentem a vynikajícími chody je stále úctyhodnou kombinací. Mezinárodní chov arabů, rozšířený po celém světě, kontroluje a registruje Arab Breed Society. Často je používán ke šlechtění a zušlechťování jiných plemen, je také dobrým jezdeckým a dostihovým koněm. Křížením tohoto plemena s berberem vznikl např. Anglický plnokrevník a mnoho dalších plemen. Arabský plnokrevník se dokáže přizpůsobit jakémukoli životnímu prostředí a klimatu a dovede přežít i na

velice chudé stravě, mnozí jedinci jsou však značně nároční na čistotu vody. Je neuvěřitelně vytrvalý a s jistotou se dokáže pohybovat i po nerovném terénu. Je nadán neobyčejně pevným zdravím a vysokou inteligencí, což ho činí zcela výjimečným. Obvykle bývá mírný a přátelský, ale může být také vznětlivý až neurotický. Díky své ekonomické akci, která je přímá, volná a nízká, dokáže nést i značnou zátěž na velké vzdálenosti (**anonym 6, 2015**).

2.4. Postupy při obsedání koní

2.4.1. Tradiční metody

Před sedláním musí být třmeny v horní poloze, podbřišníník připnutý na pravé straně sedla a volně přehozený přes posedlí. Při výcviku sedláni a uzděni remonty je velmi důležitý klid, pohotovost a zručnost jezdce, protože každá unáhlenost s následným neúspěchem způsobí několikátýdenní problém. Příprava na nasedání jezdce začíná v boxu po čas každodenního ošetřování. Ošetřovatel hladí koně a tlačí ruku na jeho hřbet v sedlové části a postupně se převěšuje přes hřbet koně. První nasednutí jezdce má být klidné, rozvážené s dostatečným časovým rozpětím. Jezdec, který na koně nasedá, má být zručný, nebojácny a zkušený. V případě, že se chybí v této fázi výcviku, může dojít ke ztrátě důvěry koně v člověka. Obnova ztracené důvěry může trvat dlouhou dobu. Při prvním nasednutí jezdce na koně se používá lonž a vykonáváme jej nejlépe v kryté hale anebo kruhovce (**Goščík**).

Obsednutím koně rozumíme první usednutí jezdce na mladého koně a zvykání jej na jezdceovu hmotnost. Abychom koně postupně přivykali na váhu sedla na hřbetě, použijeme nejprve lonžovací obřišníník. Teprve když si kůň zvykne na obřišníník, pokládáme opatrně sedlo. První osedláni nejlépe provedeme ve známém prostředí stáje. Napoprvé je dobré, aby u sedláni byla přítomna ještě druhá osoba. Pomůže nám koně přidržet a uklidnit během pokládání sedla a dotahování podbřišníku. Když je kůň na sedlo zvyklý, můžeme začít lonžovat se sedlem. Později koně postupně přivykáme na váhu jezdce. Kůň musí být v této době tříletý nebo starší. Při prvním nasedání neusedne jezdce plně do sedla, ale pouze se břichem opře o posedlí a zůstane tak chvíli viset. Koně přitom neustále rukou a hlasem uklidňuje a chválí. Až tehdy, když kůň tuto činnost bere jako samozřejmost, je čas pro úplné nasednutí do sedla. Do sedla se jezdec dá vysadit pokud možno v rohu jízďárny, aby kůň nemohl tak snadno nečekaně uskočit. První základy

výcviku pod sedlem je dobré učit koně na lonži. Mladý kůň má velmi citlivou hubu, a proto si na působení udidla musí zvykat pomalu a postupně. Lonžující cvičitel nechá koně v klidu jít krokem a klusem. Jezdec si přitom opatrně zkrátí otěže na míru. Potom hlasové projevy lonžujícího doprovází svými holeněmi. Tak si kůň postupně zvyká na pobídky jezdcových holení. Pokud jsme koně naučili na lonži reagovat na hlasový povel k zastavení, používáme tento povel zpočátku nadále i pod sedlem. Tímto způsobem můžeme koně zastavit jen velmi lehkým povellem daným otěží. Později jezdíme s mladým koněm ve společnosti starších a zkušených koní navolno, tj. bez vedení na lonži (**Hermesen, 2002**).

2.4.2. Metody horsemanshipu

U sedlání myslíte stejně jako kůň. Mnoho lidí se neptá koní na povolení je osedlat. Vystavují je situaci, kdy nemají výběru. Nejhorší scénář pro sedlání, na který si vzpomenu, je vyvazování koně. V tomto smyslu kůň nemá absolutně žádný výběr, pouze podřídí se. Zde vám poskytnu několik testů, které je třeba projít po tom, co byl kůň nasedlán, ale ještě než opravdově pojedete. Pořád má kůň ručně pletenou provazovou ohlávku a dvanáct stop dlouhý vodící provaz pro kontrolování. Tyto malé testíky by mohly být smíchány dohromady do nádherné rutiny, kterou vtisknete do koně, než na něj vysednete. Stůjte vedle koně, vezměte vodítko a strčte jeho nos do míst mezi vámi a sedlem. Zeptejte se koně na očichání jeho vlastního ocasu po dobu asi 10 sekund, poté ten ocas uvolněte a potom odstrčte jeho bok od vás. To uvolní jeho zád' a začne od vás ustupovat. Ted' chod'te v kruzích směrem k boku koně. Jeho přední část by měla zůstat nehybná, zatímco zadní část se bude pohybovat od vás. Další způsob, jak pohnout zádí, je umístit provaz kolem jeho boku. Zatímco klidně stojí, obejděte ho s provazem. V tu chvíli, co jste na protilehlé straně, zatáhněte za provaz a jeho zád' se uvolní, kůň se otočí o 180 stupňů a bude stát čelem k vám. Ted', když se kůň kompletně otočil a stojí k vám čelem, pohněte jeho předkem směrem od vás. Vztyčte ruku, ve které máte vodítko, pohybujte jí směrem ke hlavě a krku koně. Kůň by měl pohybovat předními nohama proti vám a zpět. Když kůň od vás poodejde, proloužte ho v kruhu.

Věnujte se výše zmíněným cvikům ale i na opačnou stranu, aby si kůň zvykl mít vás na obou stranách. Aby vás mohl kontrolovat oběma očima. Další cvik je procházet se proti pravé straně koně, položit provaz kolem jeho celé levé strany,

přes sedlo a kolem levého boku. Udělejte pár kroků přímo vzad. Když tak uděláte, vodítko otočí a přitlačí jeho hlavu na levou stranu a to způsobí, že se jeho zád uvolní. Tlačte a držte ho tak dlouho, dokud se kůň neotočí a opět bude stát čelem k vám. Potom ho pošlete pryč. Je to zábavný způsob, jak naučit koně chodit v kruhu. Nyní to udělejte naopak. Poté ho proloužte. Rychle přistupte k vašemu koni ze vzdálenosti několika stop a postavte se na místo u třmenů. Dejte mu ruku do hřívky a takto udělejte i na druhé straně. To, co děláte, je, že se ptáte koně o povolení nasednout na něj. Když bude klidně stát, zatímco vy se k němu rychle přibližujete a dáváte na něj ruce, je pravděpodobně emocionálně připraven vás přijmout jako svého jezdce.

Ujistěte se, že kůň stojí ve čtvercovém postoji předtím, než nasednete. Sledujte, jestli ho můžete vyvést z rovnováhy, zatímco chytne za sedlo a pohybujete s ním vpřed a zpátky větší silou. Dělejte tak, když máte jednu ruku na hřívě a druhou ruku na sedle. Dělejte to tak po obou stranách koně.

Sledujte, jestli vás kůň přijme, když nasedáte. Vložte nohu do třmenů a nastupte jako napůl. Podrbejte koně na druhé straně krku. Sledujte, jestli vám kůň dá povolení tím, že stojí nehybně a nevyhazuje (**Parelli, 1993**).

Roberts má svou práci rozdělenou do devíti částí. O jednotlivých fázích říká:

1. Join-up- napojení- Napojením nazývám okamžik, kdy kůň usoudí, že je mu lépe se mnou než beze mě. Jde o ten magický moment, kdy ke mně kůň z vlastní vůle přistoupí, natáhne krk a dotkne se nosem mého ramene. Tuto metodu lze uplatňovat u každého koně bez rozdílu věku a minulosti. Je právě tak účinná u divokých mustangů jako klidných koní používaných k vožení dětí.

2. Následování- Follow up- Jakmile je dosaženo napojení tou či onou cestou, měli byste se ke koni zvolna otočit, zůstat stát přímo před ním a jemně ho podrbat mezi očima. Během tohoto manévru se rozhodně vyhněte očnímu kontaktu. Považuji za vhodné mít zrak sklopený tak, abyste se koni dívali mezi kolena. Jakmile jste zvíře odměnili za jeho vstřícné chování, můžete očekávat následování.

3. Zranitelné oblasti- Doporučuji koně drbat po celém hřbetě, na kohoutku i krku. Právě tato místa na těle napadají velké kočkovité šelmy. Je nutné, aby se u vás kůň i nadále cítil v bezpečí, když mu začnete masírovat tyto citlivé části těla. Dále doporučuji masírovat spodek břicha a plece i kýty. Tato místa zase s oblibou

napadají psovitě šelmy, a proto jsou rovněž mimořádně citlivá. Ani během této práce se ke koni nepřibližují tak, aby vás mohl zasáhnout kopnutím. Zranitelná místa masírujte zblízka, pak přejděte k hlavě, podrbejte koně po čele a pokračujte na protější straně těla.

4. Zvedání nohy- Nejdříve zvedněte levou. Volit je třeba bezpečné a zavedené postupy. Pak přistupte k levé zadní a zvedněte ji tak, jako byste se chystali čistit kopyto. Potom opět přejděte kolem hlavy, podrbejte koně na čele a zopakujte celý proces na pravé straně.

5. Sedlová podložka- Zdvihněte sedlovou podložku, přistupte ke koni a podložku si držte u pravého boku. Levou rukou koně poplácejte po plecích a podložku pomalu přesuňte tak, aby byla mírně před kohoutkem. Z tohoto místa ji posunujte zpět, až se ocitne v požadované poloze.

6. Sedlo- Sotvaže je podložka tam, kde má být, zdvihněte sedlo (se třmeny) s podbřišníkem umístěným přes sedák. Posuňte se tak, abyste byli levým bokem v blízkosti levé plece koně. Pak mu sedlo zlehka položte na hřbet. Zdvihněte podbřišník a položte mu ho před sedlo přes krk. Nyní se mu kolem hlavy opatrně přemístěte na pravý bok a přitom koně podrbejte na čele. Postavte se poblíž pravé plece a pomalu, plynule a bez váhání stáhněte podbřišník dolů. Klidně se přesuňte zpět na levou stranu a opět koně podrbejte na čele. Postavte se do blízkosti levé plece a opatrně se natáhněte dolů pro podbřišník. Sledujte přitom koně, aby nebylo dotažené příliš natěsno, ale aby udrželo jezdce a nespadlo, pokud se kůň vzepne.

Nyní odstraňte oprat' z ohlávky, opatrně ustupte vzad a držte se mimo dosah kopyt. Teď můžete koně pustit a nechat ho odběhnout. Pokud se rozhodne vzpínat se, prostě ho nechte a snažte se ovládnout vzednutou hladinu adrenalinu. Jakmile dokážete koně přimět pohybovat se bez vzpínání v obou směrech, je opět připraven na napojení.

7. Uzda- Otěže upřednostňují umístění pod záď sedla nebo přistoupit k jinému bezpečnostnímu upevnění. Otěže by měly být volné, prověšené a při normálních manévrech by neměly být v kontaktu s hubou koně. Chodíte v kruzích a nechte koně, aby vás následoval, zatímco si zvyká na udidlo.

8. Dlouhé opratě- Pravou oprat' mu přehodíte přes boky, takže se dostanete dostatečně daleko za koně do pozice usnadňující vedení. Než se tuto proceduru pokusíte aplikovat na mladého koně, je třeba mít ji dobře nacvičenou. Doporučuji nejprve ji provést s dostatečným počtem zkušených, trénovaných a klidných koní,

než ji vyzkoušíte u mladého zvířete, které na to není dosud zvyklé. Jestliže kůň dlouhé opratě dobře snáší, můžete ho nechat kroužit kolem ohrady, zatímco vy budete stát poblíž jejího středu a řídit jej. Kůň by měl bez potíží kroužit oběma směry a podle vašich požadavků se bez potíží obracet. Pokud se kůň otáčí a vůbec pracuje podle vašich pokynů v kroku, klusu i cvalu, měli byste ho zastavit a obrátit proti oplocení. Je třeba nechat zvíře chvíli stát a uvolnit se. Pak zdvihnete opratě a pobídněte ho ke kroku vzad s prověřenými opratěmi.

9. Jezdec- Svým jezdcům pomáhám nahoru a při prvním nasedání je nechám nejprve položit se přes sedlo jen břichem. Pak koně natočím nejprve doleva a pak doprava a umožním mu tak pocítit váhu svého prvního jezdce a sžít se s ním. Pokud by kůň začal jankovatět, má jezdec možnost pohodlně od něj odskočit dozadu. Kdyby seděl vzpřímeně, tuto možnost by neměl. Jakmile k tomu dojde a jezdec seskočí, měl by zůstat stát před koněm obrácen směrem ke mně. Jestliže taková situace nastane, přitáhnu si k sobě hlavu koně, takže ho přiměji oddálit boky jak od jezdce, tak i ode mne. Tím mu znemožním pokopat některého z nás. Pokud je kůň s jezdce položeným přes sedlo klidný, vložím jezdcovi nohu do levého třmenu a umožním mu dokončit nasednutí. Pak opakuji pohyb v kruzích doleva a doprava. Důvodem je to, že kůň teď uvidí hlavu jezdce vysoko nad svým hřbetem. To mladého koně často poplašá a leckdy to vede i ke vzpínání a vyhazování. Tuto proceduru opakuji, jelikož jsem zjistil, že pokud dokážu mladého koně těmito pro něj nezvyklými pohyby provést podruhé, je méně pravděpodobné, že s jezdce na hřbetě začne vyhazovat. Jakmile se kůň začne pohybovat s jistotou a klidně, nepozorovaně mu odepnu opratě a pomáhám jezdcovi tím, že s koněm komunikuji v tom smyslu, aby obešel ohradu jednou tam a pak zase zpátky. Hned první den po něm nechci cval.

Díky svému pochopení koňské řeči jsem mohl myšlenku svobodné volby zařadit i do počátečního výcviku koní. Víme, že pokud koni věříme, že se rozhodne správně, můžeme navázat hodnotný, produktivní a vyvážený partnerský vztah. Odejme-li však koni možnost volby, ohrožujeme jeho šance na přežití. Mladé koně nechávám v zájmu budoucí praxe vést život pokud možno co nejpřirozenější. Každý den by však mezi ně měl někdo na pastvinu přijít a dotýkat se jich. Vhodné je, pokud jim dotyčný ošetřovatel čas od času zvedá a kontroluje kopyta a hladí je po hlavě, krku i po těle.

S navykáním na sedlo se u quarterů a plnokrevníků začíná obvykle ve věku 18-24 měsíců, u arabů a teplokrevníků je vhodnější počkat s tímto nácvikem až do věku 24-36 měsíců.

(Roberts, 2005).

3. Cíl

Koní je čím dál tím více a využívají se hlavně ke sportovním účelům. Nároky na výkonnost koní jsou čím dál tím vyšší, a proto je kladen velký důraz i na přípravu koně pod sedlo, tzv. obsednutí. S přílivem amerických plemen, která jsou oblíbená hlavně ve westernovém ježdění, se do České republiky dostalo mnoho nových metod práce s mladými koňmi nazývaných horsemanship.

Cílem mé práce je zpracování dostupných metod, které se používají k obsedání a práci s mladými koňmi a porovnání tradičních metod, které se zde používaly mnoho let, s metodami „novými“, horsemanshipem.

Takových metod je velké množství. V této práci se zaměříme na metody nejznámějších trenérů věnujících se právě práci s mladými koňmi. Dále je zde provedeno porovnání práce s různými plemeny a to z vlastní zkušenosti se šesti koňmi. V práci je také uveden rozdíl mezi koňmi odchovanými ve stádě bez kontaktu s člověkem a mezi koňmi, které odmala vychovávali lidé.

4. Materiál a metodika

4.1. Seznámení s koněm

Při seznámení s koněm je důležité vědět, kde kůň vyrostl a zda má již zkušenosti s člověkem, nebo ho nikdy neviděl.

Pokud nemá kůň s člověkem špatnou zkušenost a setká se s ním až při době obsednutí, není to obvykle problém. Je zapotřebí zkušeného člověka, který ví, jak s mladým koněm zacházet. Tito koně jsou mnohem citlivější, ostražitější a někdy i agresivnější. Jsou zvyklí chránit si své území a také jsou zvyklí utíkat před nebezpečím. Proto musí mít člověk při práci s nimi více trpělivosti. Tito koně ovšem zase nemají špatné návyky. Nekoušou, nekopou, nebojí se, že je někdo uhodí, protože takové chování v koních vypěstují pouze lidé.

Naproti tomu koně, kteří jsou odmala v kontaktu s člověkem, jsou velmi důvěřiví, nejsou tolik ostražití. Bohužel většinou nejsou ani tolik citliví, protože lidé je svým chováním otupují. Často jim svým nesprávným zacházením napomohou k získání různých zlovyků. Koně např. nerespektují osobní prostor, neustále chtějí s člověkem soupeřit o postavení. Někteří koně se naučí kousat a kopat. Kůň si také uvědomí svou sílu a po chybách ošetřovatele začne často reagovat na každý tlak protitlakem.

Vycházím z toho, že kůň je stádové zvíře s velmi důmyslně propracovaným systémem hierarchie. Stádo řídí většinou vůdčí klisna, kterou si žádný z koní nedovolí neuposlechnout. Když náhodou k nějakému porušení hierarchie dojde, jedinec je tvrdě potrestán. My lidé, kteří po koních něco žádáme, se musíme zachovat stejně jako vedoucí kůň stáda. Jestliže mě chce kůň kousnout nebo kopnout, tvrdě zakročím a tím mu vymezím hranici. Koně toto chování velmi dobře chápou, protože ho znají ze stáda.

Při své práci se vždy snažím, aby byl kůň uvolněný a v klidu. Kůň se učí pouze tehdy, když je uvolněný a nestresovaný. Na začátku je vždy nutno seznámit se s koněm. Někteří koně, zvláště ti, kteří jsou odmala v kontaktu s lidmi a jsou členy rodiny, bývají rozmazlení. U takového typu koně je namístě vymezit si pevné hranice. Je důležité, dát najevo, že okolo sebe mám jakýsi prostor, který je jen můj. Jakmile kůň vstoupí do tohoto prostoru, aniž bych ho k tomu vyzval, nemilosrdně ho z tohoto prostoru vykážu, jako by to udělala vůdčí klisna ve stádě. Stejný

osobní prostor jako každý člověk má samozřejmě i každý kůň. Jako člověk, který žije celý život obklopen mnoha jinými, i koně, kteří jsou odmala opečovávaní člověkem, mají svůj osobní prostor menší. Koně z pastvin, kteří měli až do začátku práce volnost pohybu, mají svůj prostor větší. Někteří koně vás k sobě nepustí ani na 20 metrů. Když začnete s koněm pracovat, zjistíte vzdálenost, která je koni příjemná. Potom stačí jediný krok do jeho prostoru a kůň odchází. Při správné práci se postupně jeho osobní prostor zmenšuje. Přípravu na první nasedání bychom měli začít až tehdy, kdy nás kůň pustí blízko k sobě a dokáže být klidný a uvolněný v naší společnosti.

První, co se s koněm snažím při své práci vyřešit, je respekt a na něj navazující důvěra. Možná, že tato dvě slova působí protikladně, ale jsou ve velmi těsném spojení. Respektem je myšleno to, že kůň mě začne vnímat jako vůdce našeho dvouhlavého stáda. Není to strach ze mě, ale pouze jeho ochota se dobrovolně podřídít. Někteří lidé říkají, že kůň je spokojen, pokud zná své místo v hierarchii, ať už se nachází dole či nahoře. Osobně s tímto názorem souhlasím, protože i lidé se cítí spokojeně, když vědí, že mají ve společnosti určité postavení. Koňskou důvěru potřebujeme především pro schopnost učení. Kůň se nebojí pomůcek, které nikdy neviděl, přestože mu instinkt velí, aby utekl. Věřící mi a já mu mohu položit na záda sedlo, aniž by byl ve stresu. Toho jsou dva základní pilíře celé práce. Ovšem respekt a důvěra by neměla vznikat až při obsedání koní. Tyto dva aspekty by si měl majitel u koně získat co nejdříve, jelikož souvisí s celkovou manipulací s koněm. Často vidíme koně, kteří mají problém při chůzi na vodítku. Někteří předbíhají své vodiče a nechtějí se nechat udržet. To je právě nedostatek respektu. Kdyby tohle udělal kůň vůdčí klisně, vykopla by po něm a poslala ho zpátky na místo za ní, aby ji následoval. Podobně by měl zakročit i člověk a rázně a pro koně srozumitelně mu vymezit jeho postavení. Koně, kteří se při vodění nechávají vláčet, zase nemají dostatek důvěry ke svému vodiči, a proto ho nechtějí následovat. Mám rád, když kůň jde svou hlavou na úrovni mého těla. Tímto gestem mi říká, následuji tě.

Pro práci s mladým koněm je nezastupitelným pomocníkem kruhová ohrada, kde se dá s koněm pracovat ve volnosti. Není zde žádného rohu, a tak energie mezi koněm a člověkem nemá slepého místa. Takovým malým testem důvěry je okamžik, když vás kůň ve volnosti nechá, abyste mu zvedli nohy. Kůň je od

pradávná kořist a nohy jsou v podstatě jediná zbraň, která ho dokáže zachránit. Když nám kůň svěří své končetiny, dává nám najevo, že svěruje svou bezpečnost do našich rukou.

4.2 Postup při obsednutí

Jak jsem již zmínil výše, první, co je potřeba s koněm vyřešit, je respekt a důvěra. Já při své práci používám metodu, kterou jsem se naučil od svých trenérů.

Kůň musí pochopit, že já jsem ten, kdo ovládá směr jeho nohou. Postupuji tak, že vezmu koně do kruhové ohrady (když není kruhová ohrada, lze pracovat i na lonži, ale výsledek není takový). Stojím vprostřed a kůň se prochází po ohradě. Vyvinu na koně trochu tlaku a uvedu ho do pohybu podél hrazení směrem, který jsem vybral já. Po krátké době mu měním směr pohybu, aby bylo jasné, že já jsem ten, kdo určuje, zdali půjde doleva či doprava. Vypadá to velmi jednoduše, ale někteří koně změni sami směr pohybu, čímž mi dávají najevo, že si budou dělat, co chtějí. V tom okamžiku je potřeba ihned zakročit a vrátit koně zpět. Když se mi zdá, že kůň pochopil můj záměr, uvolním tlak. V tu chvíli mohou nastat dvě situace. Kůň se ode mě odvrátí, otočí se ke mně zády nebo mě ignoruje. V tomto okamžiku opět vyvinu tlak a opakuji cvičení. Druhá varianta, která může nastat, je ta, že kůň se k vám otočí čelem a udělá pár kroků vaším směrem. Tímto gestem dává kůň najevo, že pochopil, co od něho žádám. Věnuje mi svou pozornost. Takto vzniká respekt. Na tento okamžik navazuje získání důvěry.

Když mi kůň věnuje svou pozornost, přistoupím k němu a začnu ho hladit a mluvit s ním. Kůň má opět na vybranou. Buďto se mnou zůstane stát a nechá se hladit, nebo odchází pryč ode mě. Jestliže zůstane stát, snažím se mu tuto chvíli udělat co nejpříjemnější. Jestliže ode mě odchází, opět vyvinu tlak a posílám ho pracovat. Většina koní to pochopí velmi rychle, protože zjistí, že mnohem výhodnější je zůstat stát a snést nějaký ten kontakt, než běhat kolem ohrady.

Tím mám vyřešený směr, respekt a důvěru. Cvičení se směrem je velice důležité, protože se nám hodí i při práci pod sedlem. Mám vyřešeno to, že když koni později řeknu, jdi tímto směrem, on půjde a nebude pořád zatáčet doleva, či doprava. Je zvyklý na to, že když mu řeknu, jdi po této čáře, tak jde.

Se směrem souvisí i tempo. Toto cvičení jde opět dělat v kruhové ohradě, ale lze dělat kvalitně i na lonži nebo delším vodítku. Vezmu si koně na vodítko a nechám ho chodit na kruhu. Důležité je, aby kůň šel chodem, který jsem mu určil. Pobídnu ho např. do klusu. Když kluše, tak si ho nevšímám. Nevývím žádný tlak a nechám ho být. Když kůň zpomalí do kroku, ihned ho pobídnu. Snažím se o co nejmenší prodlevu. Vývím tlak, dokud kůň zase nenakluše. Jakmile uposlechne, opět povolím. To samé dělám, když kůň zrychluje. Jakmile zrychlí, zastavím ho a žádám ho znovu o klus. Jakmile zůstane v klusu, odměním ho tím, že povolím veškerý tlak. Princip spočívá v tom, že koni je nepříjemný jakýkoli tlak. Když kůň pochopí, co po něm chci, a splní to, já tlak povolím a to je pro něho odměna. Toto cvičení opět souvisí s ježděním. Takto si připravím koně, kterého pobídnu do klusu, a povolím pobídky. Kůň nebude zrychlovat ani zpomalovat, protože už ví, co po něm žádám.

Když pracuji s koněm na vodítku, snažím se používat signály, které budou podobné těm ze sedla. Chci-li, aby šel kůň na kruh, vytáhnu ruku směrem od těla do strany, kam chci, aby kůň šel. Tímto gestem koně učím, že když uvidí ruku vlevo, půjde vlevo. To samé následně použiji v sedle. Ukážu mu směr vytaženou rukou i ze sedla a on ji bude následovat.

Při práci s koněm je velmi důležitá bezpečnost, a proto je velmi podstatné, abychom koně naučili zastavit. Používám k tomu cvik, který trenér Václav Bořánek nazval „schovej si zád“. Jde o to, že vyvím tlak na zád koně. Vývím ho tak dlouho, dokud se ke mně kůň nepostaví čelem. Cílem tohoto cvičení by mělo být to, že se kůň staví k nebezpečí či neznámým předmětům čelem. Neutíká od nich, protože má tendenci schovat si svou zád. Když kůň ovládá tento cvik, můžeme mu na vodítku měnit směr. Je důležité, aby kůň mezi jednotlivými směry zastavil. Při změně směru postupuji tak, že koně vyšlu po kruhu. Když chci změnit směr pohybu, vyvinu tlak na jeho zád. Kůň již tento povel zná, otočí se ke mně čelem a zastaví. Když to udělá, ukážu mu druhou rukou směr pohybu a kůň se vydá na druhou stranu. Tím, že je cvik rozdělený do jednotlivých krátkých fází, kůň velmi rychle pochopí, co se od něho žádá.

Další, co s koněm zkouším v průběhu tréninku, je couvání. Vyvinu lehký tlak na ohlávku a čekám. Koně ze začátku stojí, ošívají se a nevědí, co mají udělat. Vývím stále stejný tlak a čekám, až si kůň vybere to správné rozhodnutí. Jakmile

kůň přenese váhu směrem dozadu, tlak okamžitě povolím. Na začátku není důležité, aby kůň udělal deset kroků. Není podstatné, aby udělal ani jeden krok. V té úplně prvotní fázi mi stačí, když přenese váhu na zadní nohy. Jde o to, že kůň pochopí, co se po něm žádá, a bude spolupracovat ochotně a měkce, a to na minimální pobídku. Důležité, nejen u couvání, je dávat pobídku vždy od minimálního tlaku. Jestliže po koni něco chcete a ihned použijete velmi silnou pobídku, koně otupíte. Ale když začneme s pobídkou, která bude používat minimální sílu a v případě potřeby ji budeme stupňovat, vychováme koně, který bude reagovat na ty nejjemnější pobídky.

V této fázi mám již koně, který mě respektuje a částečně mi důvěřuje. Umí si udržet tempo, o které ho požádám, a to bez toho, abych ho musel neustále pobízet a nutit. Už také umí jít směrem, o který ho požádám, a to bez toho, abych ho musel neustále korigovat. Na vodítku umí měnit směr tím, že vytáhnu ruku s lonží v tu stranu, kam chci, aby se kůň vydal. Umí zastavit, když vyvinu tlak na jeho zád' a postaví se ke mně čelem.

Když mám s koněm všechny tyto základní věci hotové, začnu s navykáním na sedlo. Tuto práci začínám tak, že stojím s koněm buď v kruhové ohradě, nebo na lonži. Kůň už se mnou ochotně stojí, což jsem ho naučil v předchozích cvičeních. V tuto chvíli začnu na koně dávat různé cizí předměty. Osobně rád používám konec lonže nebo vodítka, na kterém koně držím. Nahazuji mu ho na záda. Žádám, aby byl stále v klidu. Pokud se rozhodne rozejít, tak ho nechám. Dovolím mu chodit na kruhu, ale pouze do takové vzdálenosti, abych na něj mohl stále nahazovat konec vodítka. Tuto činnost opakuji tak dlouho, dokud se kůň nezastaví. Když se kůň zastaví, nechám mu konec vodítka ležet na zádech a zůstaneme stát. To je zlomový okamžik, kdy kůň pochopí, že je pro něho mnohem výhodnější zůstat a mít na zádech něco, co se mu úplně nelíbí, než aby musel chodit. Tím samým způsobem zvykám koně na tlak podbřišnickového řemene. Volný konec, který má kůň na zádech, mu protáhnu pod břichem a přitáhnu ho k sobě. Tak napodobím pozdější tlak, který bude vytvářet utažené sedlo. Začínám s malým tlakem, a když kůň klidně stojí, tlak zvyšuji. V této fázi už by měl kůň chápat, že mu nedělám nic špatného.

Vezmu tedy podsedlovou deku. Dávám ji koni na záda a chci, aby klidně stál. Pokud se rozejde, nebráním mu, ale nepřestávám na něho házet deku, dokud

sám nezastaví. V tradičním obsedání jsou lidé na koně velmi opatrní a chodí kolem nich téměř po špičkách, aby se kůň náhodou nesplašil. Já se při své práci snažím vytvořit podmínky, které mohou běžně nastat. Tedy když dávám koni podsedlovou deku, občas mu ji hodím na hlavu, krk, nebo záď a chci, aby reagoval stejně klidně, jako bych mu ji dal na záda. Když si kůň nechá nandávat deku a neplaší se, začnu opakovat cvičení a tentokrát již se sedlem. I v tomto případě se trochu rozcházím s tradičními metodami. Namísto, abych zvolil dostihové sedlo, které je lehké a koně o něm ani neví, používám své sedlo s veškerým vybavením. Můj názor je takový, že když už si kůň zvyká na něco nového, proč bych mu měl dávat něco, co nebudeme používat v další práci. Dávám na koně sedlo. Pokud opět začne chodit, snažím se ho uklidnit a opět sedlo dávám na koně tak dlouho, než zůstane stát.

Když zůstane stát, ještě ho několikrát sundám a nandám, aby si byl kůň naprosto jistý tím, že se mu opravdu nic neděje. Kůň klidně stojí a zbývá jen zapnout řemen, který drží sedlo na zádech.

V této fázi se dá nejlépe pokazit. Je třeba dotahovat sedlo pomalu, ale dávat velký pozor, aby se kůň nerozběhl, pokud nemá sedlo plně utažené. Když sedlo utáhnu, koně téměř ve všech případech stojí a čekají, co bude dál. V této fázi koně pohladím, odepnu mu lonž a vyzvu ho, ať chodí po obvodu kruhové ohrady. Většinou nastává rodeo, kdy kůň začne vyhazovat a všelijak se snaží, aby sedlo ze zad shodil. Obecně se říká, že kůň, který v této fázi vyhazuje nejvíce, už nadále nevyhazuje při nasedání jezdce. Ze své zkušenosti musím říci, že je to pravda. Kůň po chvíli zjistí, že mu „ta věc“ na zádech nic nedělá a že je to v podstatě stejné, jako když měl na zádech samotnou deku. Když se s tím smíří, přijde mi sám naproti a chce opět stát se mnou a zůstat v klidu, než aby musel běhat kolem ohrady. V tento okamžik koně pochválím, připnu lonž a zopakuji s ním cvičení, která již zná. Tedy vyšlu ho na kruh, změním mu směr, chci aby udržoval stálé tempo a směr, zkusím ho zacouvat. Opakování toho, co již zná a dokonale ovládá, dodá koni sebevědomí. Přestane myslet na to, že se něco stalo. Důležité je skončit pozitivně a koně pochválit.

Podobným způsobem začínám i hodinu, která následuje. Nandám na koně deku a sedlo stejným způsobem, jako jsem to dělal minule. Zopakuji s ním základní cviky a chystám se nasednout. Než vůbec na koně vlezu, snažím se vyřešit váhu. Koně většinou nejsou nervózní z toho, že mají na zádech další věc, ale z toho, že

mají špatnou stabilitu. Proto než na koně vylezu, zapřu se o sedlo ze strany, z které na něho budu nasedat a táhám sedlo směrem k sobě. Toto cvičení opakuji tak dlouho, až kůň zůstane stát a zapře se proti mnou vyvinuté síle. V této chvíli dám nohu do třmenu a vzepřu se nad koně. Pokud klidně stojí, přehodím nohu a nasednu. Sedím na koni zhruba minutu a aniž bych po něm něco chtěl, sesednu a koně pár kroků popovedu. Tímto cvičením si zajistím, že kůň nebude mít strach až budu slézat a navíc, až ho požádám ze sedla o pár kroků, bude mu to přirozené.

S nandáním uzdečky postupuji individuálně. Kůň, který nemá problém s přijutím sedla, nebude mít většinou problém ani s uzděním a udidlem. Naopak kůň, který je u sedláni nervózní, bývá ještě víc nervózní z udidla. Koně, kteří mají problém se sedlem, se snažím jezdit několik dní na ohlávce, a teprve když přestanou řešit sedlo, začínám pracovat s udidlem.

4.3. Základní práce ze sedla

Když začínám s koněm pracovat ze sedla, snažím se používat podobné povely, které jsem používal ze země. Pro změnu směru používám vytaženou ruku směrem, kam chci jít. Tento povel zná kůň již ze země, když jsem s ním pracoval na lonži a posílal jsem ho na kruh. Práci tedy začínám i ve stejném pořadí. První, co chci, je, aby kůň pochopil, že ovládám směr, kterým se budeme pohybovat. Většinou už to není problém, protože to zná již z práce ze země. Jako druhý bod je trénink rytmu. Ze začátku s koněm pracuji v kroku. Chci, aby se uvolnil, vyklenul hřbet a naučil se mě nosit. Důležité také je, aby kůň získal rovnováhu s jezdcovou hmotností. Proto se zkusím naklánět a navykát koně na to, že má na zádech zátěž, na kterou doposud nebyl zvyklý. Pracuji tedy nejprve v kroku. Když kůň reaguje na zatáčení a udržuje bez problému chod, je uvolněný, postupuji do klusu. S koněm pracuji stejně v klusu jako předtím v kroku. Nechvátám na něho. Čekám, až se uvolní, začne správně reagovat a udržuje stabilní tempo. Následně přejdu do cvalu stejným způsobem. Když je kůň pomalý, povzbuzuji ho holeněmi. Nezná zatím tuto pobídku, ale tak dlouho na něho vytvářím tlak holeněmi, až udělá rychlejší krok nebo krok vůbec. Postupuji pořád stejně. Když chci pohyb dopředu, přiložím holeně a vytvářím tlak, jakmile kůň i nepatrně zrychlí, odměním ho povolením tlaku. Opak je, když kůň neustále zrychluje. Ze začátku je důležité koně netahat za hubu. Já používám cvičení, díky kterému kůň sám přijde na to, že je lepší zpomalit. Když nechtěně zrychlí, vezmu ho na malý kruh. A nechám na něm, aby si zvolil

tempo. Na malém kruhu každý kůň zpomalí. Když se tak stane, pohladím ho a nechám ho pokračovat na obvod jízdárny. Vždy když zrychlí, cvičení opakuji.

Další důležitou věcí je zastavení. Nežádám ho po koni hned na začátku, a to z důvodu, aby kůň chtěl zastavit. Nechám ho určitý čas pracovat, aby se trochu unavil. Potom ho vyzvu k zastavení. Je více způsobů jak to udělat. Jeden je takový, že koni otočím hlavu dovnitř kruhu a on tak dlouho zmenšuje kruh, až zastaví. Druhý způsob je vyzvat koně sedem a čekat, až zastaví. Koně si na tento povel zvyknou a v budoucnu zastavují jen na sed. Třetí způsob, který používám nejčastěji, je vyzvat koně sedem a trochu vyvinout tlak na udidlo. Nejde o žádné tahání, vyvinu tlak několika gramů. Koni je to nepříjemné a hledá řešení. Když zastaví, tlak povolím a tím ho odměním. Když jezdec umí správně koně zasednout, většina koní zastaví na povel sedem. Je dobré pracovat s koněm před zastavením, aby to bral jako odměnu za práci. Tímto způsobem vychováte koně, který s vámi rád zůstane v pauze, a ne koně, kterého nemůžete zastavit.

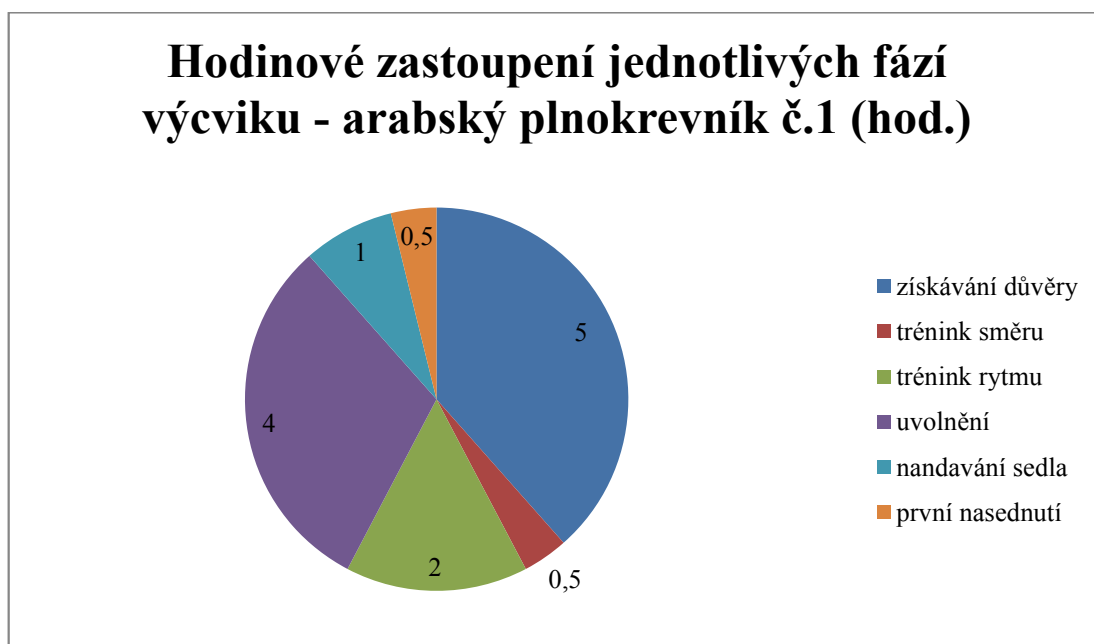
Navykání na holeň provádím od samého začátku. Pokaždé když měním směr a vytahuji ruku, přiložím protilehlou holeň. Tedy pravá ruka - levá noha a naopak. Kůň se tak učí ustupovat tlaku. Také zkouším začátky obrátů. Přiložím na koně holeň a čekám. Postupně tlak zvyšuji. Kůň hledá východisko, které by ho tlaku zbavilo. Když udělá tím krok správným směrem, odměním ho povolením tlaku. Na začátku je nejdůležitější, aby byl kůň uvolněný. Nikdy mu nebráním, pokud si chce natáhnout krk dolů, protože tak si protahuje záda a podsazuje nohy. Snažím se, aby koně práce bavila. Proto nejezdím ze začátku dlouho. Stáčí dvacet minut práce a postupně přidávat podle charakteru koně.

5. Výsledky a diskuse

5.1. Arabský plnokrevník

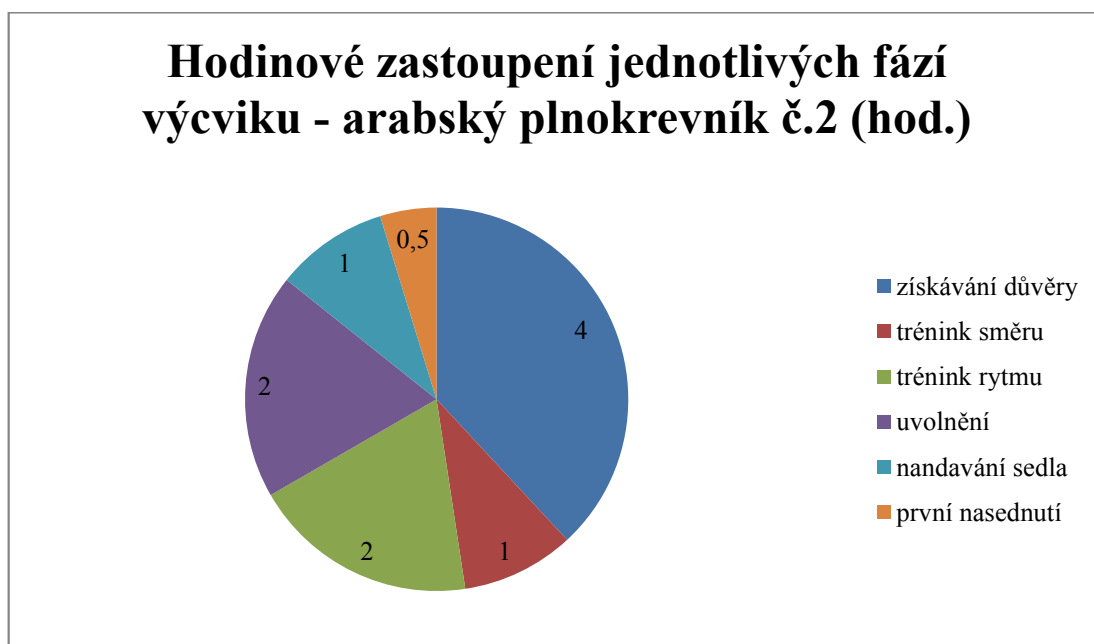
Za svoji kariéru jsem pracoval se dvěma koňmi tohoto plemena. Byli nezvladatelní, zlí a velmi nedůvěřiví. Práce s tímto plemenem je velmi citlivá. Arabští plnokrevníci jsou extrémně vnímaví na sebemenší pohyb těla, intenzitu hlasu či vyvinutí jakéhokoli tlaku. Zatímco u ostatních plemen, jako jsou quarter horse, český teplokrevník a další, musím většinou vytvářet ze začátku velký tlak, abych vůbec získal jejich pozornost, u arabských koní tomu bylo naopak. Koně tohoto plemene, jsou velmi pozorní. Byli energičtí, stačilo zvednout ruku a koně již prchali. Proto jsem je zpočátku navykal na různá gesta, ze kterých měli strach. Snaha byla potlačit v nich jejich vzrušivost a nasměrovat ji pouze tam, kde je potřeba kvůli práci. To vidím jako hlavní rozdíl oproti ostatním plemenům. Rozdíl druhý jsem zaznamenal při cvičení rytmu koně. Při začátku práce na rytmu arabského plnokrevníka nebudeme nutit, aby chodil v kroku. Každé plemeno má svůj oblíbený chod. Arabský plnokrevník má nejraději cval. Proto když s ním začínám pracovat na rytmu, chci, aby udržoval konstantně cval. Cítí-li se dobře ve cvalu, trénuji ho v klusu. Krok je pro toto plemeno nejvíce náročný, protože musí potlačit energii, kterou v sobě má. Na druhou stranu jsou to velmi empatictí koně, kteří toho umí hodně nabídnout. Anonym 6 na svých stáncích napsal : „ Je nadán neobyčejně pevným zdravím a vysokou inteligencí, což ho činí zcela výjimečným. Obvykle bývá mírný a přátelský, ale může být také vznětlivý až neurotický.“

Graf č. 1: Arabský plnokrevník č. 1

Jak je vidět z grafu, nejvíce času při práci s prvním arabským hřebcem mi zabralo získání důvěry. Oba koně, se kterými jsem pracoval, byli mladí hřebci z pastvin. Jejich temperament a silná vzrušivost jim bránila v získání pocitu bezpečí. Jeden z hřebců měl špatnou zkušenost s lidmi. Z jeho reakcí bylo vidět, že nechce pustit kohokoli k zadní části svého těla. Druhý nejdelší časový úsek trvalo uvolnění. Kůň se nedokáže nic naučit, pokud není uvolněný. Myslím si, že tato dlouhá doba byla způsobena jeho silnou vzrušivostí a možná jeho pohlavím, které mu velí, aby byl pořád ve stěhu. Další v pořadí je trénink rytmu. Arabský plnokrevník nejraději cválá, proto trvalo 2 hodiny soustavné práce, než kůň dokázal jít na povel v kroku, a to uvolněný a bez tendence zrychlovat. Naopak vymezení pravidel, tedy směru, kterým kůň půjde, bylo rychlé. Za půl hodiny pochopil, kdo velí našemu dvouhlavému stádu. Nandání sedla už šlo lépe, jelikož jsem získal důvěru koně, ale i přesto byl velmi obezřetný. Proto jsem práci se sedlem opakoval tak dlouho, než kůň pochopil, že se opravdu nic neděje. Nandávání sedla jsem opakoval 1 hodinu. Ze stejného důvodu jsem opakoval nasednutí 0,5 hodiny. Chci, aby koně byli co možná nejvíce klidní, když je předávám svým majitelům, proto vše mnohokrát zopakují.

Graf č. 2 : Arabský plnokrevník č. 2

Druhý z hřebců se choval podobným způsobem jako první. Tento se nebál o své tělo, ale také byl velmi vystrašený a nedůvěřivý. Získání důvěry trvalo 4 hodiny. Trénink směru trval hodinu. I z tohoto údaje vyvozují, že on byl ten, který řídil na pastvinách popisovanou dvojici hřebců. Trénink rytmu trval 2 hodiny. Opět byl trochu problém koně uvolnit a přimět ho, aby chodil klidně v kroku. Uvolnění trvalo také 2 hodiny. Nandání sedla trvalo hodinu, kdy jsem sedlo mnohokrát nandal a sundal, aby si kůň na sedlo navykl. První nasednutí trvalo 0,5 hodiny.

5.2. Quarter horse

Quarter horse, také americký kovbojský kůň, je jedno z nejstarších amerických plemen koní, které se začalo chovat již na počátku 17. století. Vyvinul se z dovezených španělských, arabských, berberských a tureckých koní, které osadníci křížili s různými anglickými „cestovními“ plemeny. Výsledkem byl velice rychlý, mohutně stavěný sprinter. Používá se hlavně pro práci s dobyt看em.

Na koních tohoto plemene je velmi příjemnou vlastností pracovitost, kterou mají od narození. Rozdíl od ostatních plemen je v tom, že quarter horses dokáží pracovat dlouhou dobu a po celou tuto dobu se na vás soustředí. Pro tyto koně je typickým chodem klus. Proto když s nimi začínám pracovat na rytmu, prvně je učím, aby udržovali tempo v klusu. S těmito koňmi se mi pracovalo nejlépe ze všech plemen. I když někteří byli velmi klidní a jiní velmi energiční, podstata práce a jejich pracovitost a snaživost je vždy stejná. Anonym 3, který je uveden ve

zdrojích, napsal o quarterech toto: „Plemeno Quarter Horse je známo především pro svou inteligenci, laskavost, agilitu a atletické schopnosti v různých disciplínách“, čímž potvrdil poznatky z mé práce.

Graf č. 3 : Quarter horse č. 1

Jak můžeme vidět z grafu, získání důvěry oproti arabskému plnokrevníkovi trvalo pouze 1,5 hodiny. Je to způsobeno několika faktory. Tito koně jsou především mnohem klidnější, jsou schopni rychlejšího uvolnění a navíc jsou po mnohá desetiletí šlechtěni pro ochotu spolupracovat s lidmi. Navíc oproti výše zmíněným hřebcům byli quarteři v mém výcviku klisny, které byly odmala socializovány svými majiteli. Už jako hříbata se učily zvedat nohy, byly pravidelně čištěny a byly zvyklé na komunikaci s lidmi. Z grafu je patrné, že uvolnění trvalo 2 hodiny. Klisna měla povolené svaly a klidně se mnou stála, když jsem ji požádal. Jelikož klisna nebyla dominantní a byla chována ve stádě, netrvalo dlouhou dobu, než se podvolila a já začal ovládat směr jejích nohou. Rytmus jsem také vyřešil mnohem rychleji. Tato klisna měla naopak největší problém s udržení cvalu bez toho, abych ji neustále pobízel. Nandávání sedla bylo klidnější než u arabských hřebců. Klisna měla se sedlem na zádech trochu problém. Necítila se dobře, a i když poslušně stála, bylo cítit, že není naprosto uvolněná. Přesto jsem tento problém poměrně rychle vyřešil a po dvou hodinách už klidně stála se sedlem na zádech. První nasedání bylo opět bez problému. Většinou už tento cvik nečiní velké potíže.

Obr. č. 1 : Ukázání směru

Obr. č. 2 : Nandání deky

Obr. č. 3 : Kůň se rozchází při nandání sedla

Obr. č. 4 : Klisna klidně stojí se sedlem na zádech

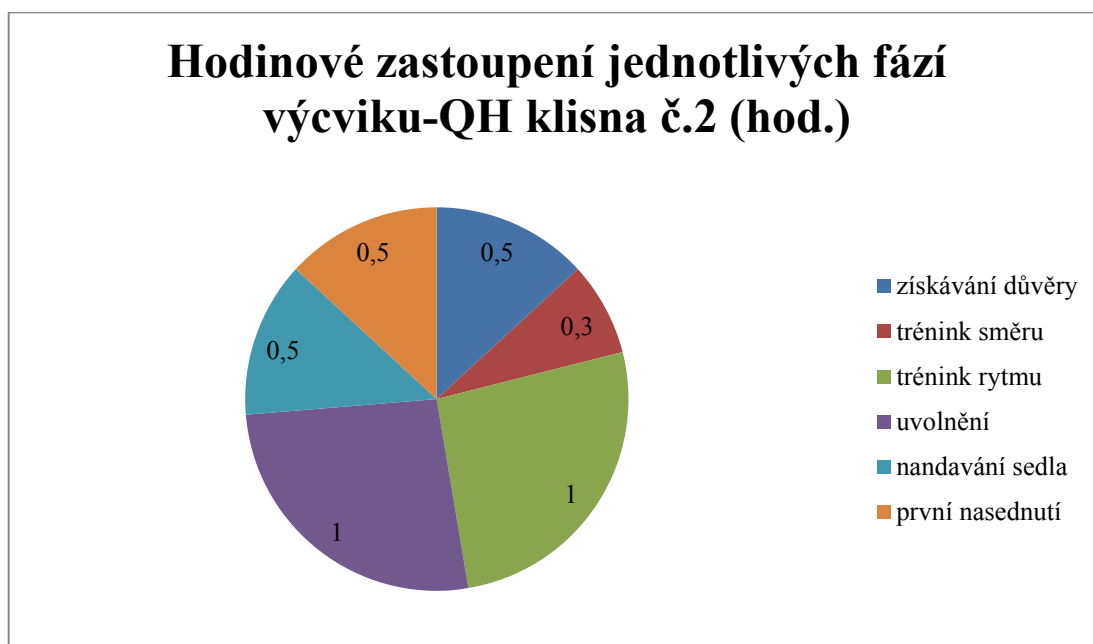
Obr. č. 5 : První kroky klisny se sedlem

Obr. č. 6 : První nasednutí

Graf č. 4 : Quarter horse č. 2

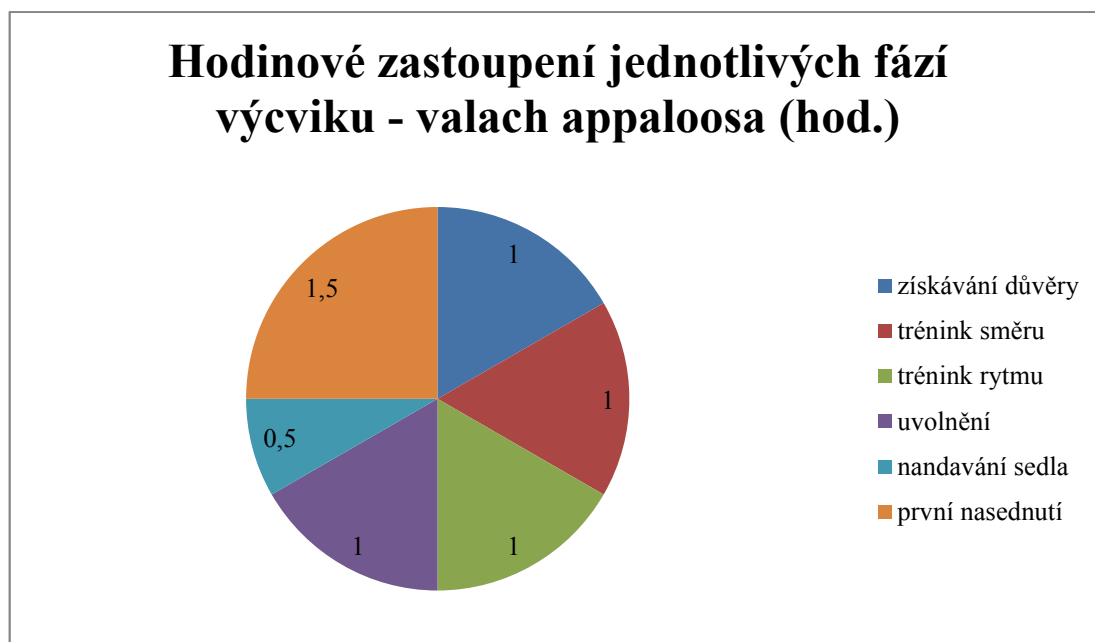
Oproti první klisně byla tato naprostý flegmatik. Klisnu jsem vyvedl ze stáda, také byla socializovaná. Získání důvěry bylo velmi rychlé, stejně jako vše ostatní. Toto byl nejkliďnější kůň, se kterým jsem pracoval. Na klisnu jsem nandával sedlovou deku a ona se ani nepohnula, stejně tak reagovala na sedlo a následně i jezdce. Její flegmatická povaha jí zůstala. Při pozdější práci nám její klidná, až líná povaha vadila. Reakce byly pomalé, a proto práce s ní nebyla úplně jednoduchá. Klisna 3 týdny po obsednutí vozila pětileté děti s naprostým přehledem.

5.3. Appaloosa

Dnes velmi populární plemeno především díky své barvě. Koně tohoto plemene jsou řazení mezi teplokrevné koně. Když jsem s nimi začal pracovat, udivila mě jejich povaha. Svým temperamentem a povahou bych je spíš zařadil mezi koně chladnokrevné. Jejich typický chod je krok, u některých klus. Zatímco quarter horse byl kůň vnímavý a pracovitý, koně plemene appaloosa jsou velmi tvrdohlaví a pracovat s nimi není vůbec jednoduché. Těmto koním se špatně poroučí, a proto je vždy potřeba vymyslet nějakou kličku, jak daný cvik provést. Je vhodné koně přesvědčit o tom, že to, co dělá, dělat chce a je to z jeho hlavy. Appaloosa je typická tím, že stokrát půjde okolo zástupu lidí s deštníkem, ale po sto první bude mít z deštníku takovou hrůzu, že si s jezdce lehne. Toto plemeno je na

trénink velmi komplikované. Opak napsal ve své knize Edwards, který tvrdí, že plemeno Appaloosa je velmi ochotné a spolupracující.

.Graf č. 5 : Appaloosa

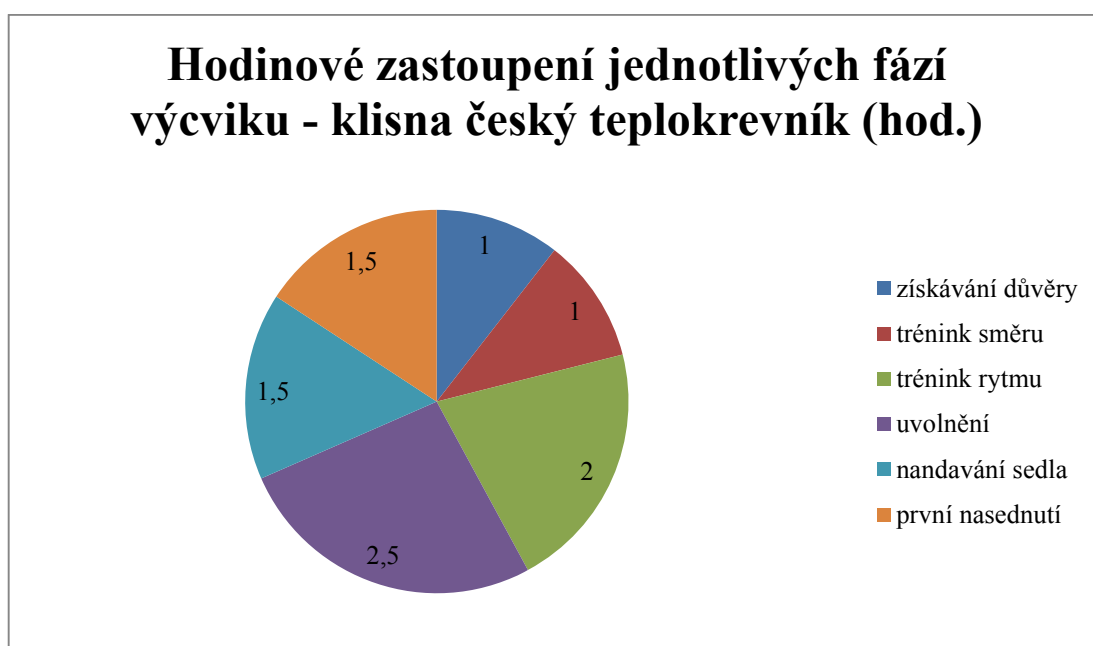
Čerstvý valach, s kterým jsem pracoval, nebyl typický představitel plemene, které je zmíněno výše. Přesto, že má uznanou příslušnost k plemeni appaloosa, je křížený s anglickým plnokrevníkem. Po něm získal vyšší citlivost a jemnost, která byla při práci s ním velice příjemná. Tento valach byl odmala jako člen rodiny, byl zvyklý nosit deku, uměl zvedat nohy na ošetřování, chodit s majitelkou na procházky. Někteří koně díky takovému přístupu začnou být rozmazlení a začnou svého majitele či ošetřovatele šikanovat. Stejný problém měl i tento valach. Sice byl zvyklý na všechno možné, ale díky vši té péči ztratil respekt. To vedlo k tomu, že zkoušel, zda by mi nemohl dělat vůdce stáda. Mým cílem bylo, abych mu ukázal, že jeho místo v hierarchii je až za mnou. Jak vidíme na hodnotách grafu, se získáním důvěry neměl žádný problém. Během hodiny jsem ho zabalil do modré plachty a kůň s tím neměl problém. Ani s uvolněním v naší práci nebyl velký problém. Oproti výše zmíněným údajům ovšem vidíme rozdíl v čase, který jsem strávil na tréninku směru. Zde je vidět, že kůň pořád zkoušel, zdali by nemohl dělat to, co chce on, namísto toho, co po něm žádám já. Rytmus už byl zase typický. Stejně jako klisny quarter horse měl tento valach problém s udržení tempa ve cvalu. Nandání sedla bral jako samozřejmost díky předchozí práci majitelky. Pro jistotu jsem sedlo párkrát sundal a opět nandal, aby si kůň zvykl na tuto činnost, ale

za 0,5 hodiny byl valach připraven na první nasednutí. Díky své slabší konstituci měl trochu problém s rozložením váhy jezdce. Při nasedání se rozcházel, protože mu byla nepříjemná váha z jedné strany. Ale různými cvičeními a trpělivostí jsme to zvládli za 1,5 hodiny.

5.4. Český teplokrevník

Toto plemeno je temperamentní, proto i v tréninku jsem se snažil o to, aby se kůň uklidnil a jednal v klidu. Koně tohoto plemene se od sebe velmi liší, někteří jsou ochotni spolupracovat a snaží se pochopit, co po nich lidé chtějí. Někteří se naopak neustále staví proti člověku a spolupráci odmítají. Už v těchto začátcích je proto možné odhadnout, který z mladých koní bude vhodný ke sportovnímu využití a který naopak ne. U sportovních koní je vlastnost spolupráce s lidmi a dobrá trénovatelnost velmi důležitá. Typickým chodem pro českého teplokrevníka je klus. Kůň, se kterým jsem pracoval, byla tři roky stará klisna. Odmala ji majitelé ošetřovali. Problém byl, že ji několikrát uvázali a klisna se vždy utrhla. Vznikl problém. Klisna začala proti každému tlaku odpovídat ještě větším tlakem a spoléhala na svou sílu. Anonym 4, uvedený ve zdrojích literatury, napsal o českém teplokrevníkovi toto : „ U dětí a dospívajících hodně oblíbený kůň, má pochopení pro začátečníky, milý a přítulný, ale i tak je občas plachý či dokonce agresivní“. Tímto tvrzením v podstatě potvrzuje moje zjištění, že ne všichni zástupci tohoto plemene jsou milí a ochotní koně.

Graf č. 6 : Český teplokrevník

Jak je vidět v grafu, se získáním důvěry neměla klisna žádný problém. S lidmi měla dobrou zkušenost a setkávala se s nimi denně. Trénink směru nebyl velký problém. Rytmus trval zhruba dvě hodiny, jelikož klisna byla velmi temperamentní a vzrušivá. Klus nebyl problém, problémem bylo soustavně udržovat krok a potom cval po delší dobu. Jak jsem zmínil výše, klisna se několikrát utrhla a začala využívat svou sílu. Proto uvolnění trvalo poměrně dlouho. Musel jsem klisnu naučit, že tlaku se má podvolit, místo aby bojovala proti němu. Nandávání sedla trvalo zhruba 1,5 hodiny. Klisna klidně stála, nechala si dopnout podbřišníkový řemen. Po tom, co jsem ji vyzval k prvním krokům se sedlem, velmi vyhazovala. První nasednutí proběhlo bez velkých problémů.

6. Závěr

Ve své práci popisuji, jak pracovat s mladým koněm, jaký je rozdíl mezi prací s jednotlivými plemeny a jaké pomůcky je dobré používat, aby jim kůň správně porozuměl.

Metody, které používám, jsem vyzkoušel na šesti koních. Údaje, vyplývající z vlastní práce, jsou takové:

- 1) Získat důvěru koně trvalo od 0,5 hodiny do 5 hodin
- 2) Trénink směru, tedy doby než kůň vzal na vědomí, že já jsem ten, kdo ovládá směr jeho pohybu, trval 0,3 hodiny až 1 hodinu
- 3) Trénink rychlosti pohybu – rytmus - trval od 1 hodiny do 2 hodin
- 4) Uvolnění trvalo od 1 do 4 hodin času
- 5) První nasedání trvalo od 0,5 hodiny do 2 hodin
- 6) První nasednutí trvalo od 0,5 hodiny do 1,5 hodiny

Kromě časových údajů je dobré zmínit i věci, na které by si měl člověk pracující s mladým koněm dát pozor.

- 1) Je velmi důležité, aby s mladým koněm pracoval člověk se zkušenostmi, který ví, jak s koněm zacházet a kterého nepřekvapí jeho chování.
- 2) S koněm by se mělo zacházet v klidu a s rozvahou. Pomalý přístup a trpělivost zajistí rychlejší a kvalitnější výsledek než tvrdý a uspěchaný trénink.
- 3) Je velmi důležité, abychom při práci byli důslední. Každý ústupek, ke kterému nás kůň donutí, vrací náš trénink zpět.
- 4) Kůň musí být dostatečně vyvinutý, než na něho poprvé nasedneme a musí být zdravý.
- 5) Každé plemeno potřebuje trochu jiný systém práce. Některá plemena raději klusají, některá raději chodí v kroku či cvalu.
- 6) Je důležité, aby nás kůň respektoval a věnoval nám svou pozornost. Když nemáme pozornost koně, se kterým pracujeme, je naše práce zbytečná, protože kůň nevnímá naše povely
- 7) Když koně o něco žádáme, vyvíjíme na něho tlak. Když kůň správně zareaguje na náš signál, odměníme ho tak, že tlak povolíme. Kůň si

pamatuje, že když na tento povel zareaguje stejným způsobem, tlak ustoupí. Pokud kůň reaguje špatně, s tlakem setrváme do té doby, než nabídne řešení, které vyžadujeme.

- 8) S koněm musíme zacházet podle pravidel stáda, koně se nenaučí lidské řeči, ale lidé se musí naučit, jak s koněm komunikovat jeho řečí.
- 9) Ne každý kůň dokáže vše, co bychom po něm chtěli. Proto nemá cenu takového koně trápit a snažit se ho k tomu donutit. Je vhodné pro něho najít práci, která mu vyhovuje.

Doporučení k odchovu mladých koní.

Mladé koně bychom měli nechávat na pastvinách společně se stejně starými koňmi. Koně se naučí komunikovat, naučí se respektovat silnějšího, a když s nimi později začneme pracovat, nejsou rozmazlení a nemají špatné návyky. Koně by měl pravidelně navštěvovat ošetřovatel, který je pohladí, naučí zvedat nohy a připraví na pozdější ošetřování.

V dnešní době se stalo velkou módou chovat koně. Koně dnes chovají lidé, kteří nemají žádné zkušenosti a přistupují k nim špatným způsobem. Kdo si chce koně pořídit, měl by se zamyslet, zdali dokáže zajistit kvalitní výcvik a jestli dokáže zacházet s koněm tak, aby to bylo bezpečné pro něho, zvíře a okolí.

7. Seznam použité literatury

BAYLEYOVÁ L., 2006: Koně. Práce ze země., 151 s., Praha, Metafora spol. s.r.o.; ISBN: 80-7359-051-4

BIRDOVÁ J., 2004: Chov koní přirozeným způsobem, 206 s., Praha, Slovart s. r. o. ISBN: 80-7209-644-3

BOŘÁNEK, Václav. *Přirozené jezdectví*. 3. vyd. Oldřiš: Harmony, 2008. ISBN 978-80-903484-1-7.

BRANNAMAN, Buck. *Groundwork: the first impression*. [1st ed.]. [Marina Del Rey, Calif.: Rancho Deluxe Design, c1997], v, 91 p. ISBN 0965765709.

DORRANCE, Bill. *True Horsemanship Through Feel*. 1. vyd. Stuttgart: The Lyons Press, 1999. ISBN 1-58574-321-6.

DURUTTYA, Michael. *Velká etologie koní: biologie chování zvířat*. 2., rozš. vyd. Košice: HIPO-DUR, 2005, 407 s., [48] s. obr. příl. ISBN 978-802-3950-885.

DUŠEK J. a kol., 1999: Chov koní, 400 s., Praha, Nakladatelství Brázda; ISBN: 80-209-03526

FRELICH, Jan. *Chov hospodářských zvířat I*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zemědělská fakulta, 2011, 129 s. ISBN 978-80-7394-298-4.

GOŠČÍK Z. : Základní výcvik koně, 72 s., Česká jezdecká federace

HARTLEY EDWARDS, Elwyn. *Obrazová encyklopedie koní: [nejvýznamnější světová plemena, jejich historie a moderní užití]*. Čes. vyd. 2. Praha: Ottovo nakladatelství, 1998, 400 s. ISBN 80-7181-192-0.

HARTLEY EDWARDS, Elwyn. *Velká kniha o koních*. 1. vyd. Bratislava: Gemini, 1992, 240 s. ISBN 80-85265-36-2.

HERMSEN J., 1998: Encyklopedie koní, 312 s., Čestlice, Rebo Productions, ISBN: 80-85815-86-9

KREINBERG, Peter. *Trainingsbuch Westernreiten*. 2. vyd. Stuttgart: Franckh-Kosmos, 2003. ISBN 978-3440127049.

KREINBERG, Peter. *Základní kurz westernového ježdění*. Vyd. v češtině 1. Praha: Brázda, 2003, 135 s. ISBN 80-209-0312-7.

KREINBERG, Peter. *Westernové ježdění pro pokročilé*. Vyd. v češtině 1. Praha: Brázda, 2008, 135 s. ISBN 978-80-209-0364-8.

MAHLER Z., 1995: Člověk a kůň, 183 s., České Budějovice, Nakladatelství dona; ISBN: 80-85463-52-0

MICKLEM W. , 2004: Příručka jízdy na koni, 400 s., Praha, Euromedia Group; ISBN: 80-242-1226-9

NĚMEČEK P., 2000: Etologie, Jezdectví, č. 3, s. 20-22; ISSN: 1210-5406

PARELLI P., 1993: Natural Horse – Man – Ship, 223 s., Western Horseman Inc., RAY, Hunt. *Think Harmony with horses*. 3. vyd. Bruneau: Give-it-A-Go Brooks, 1978. ISBN 978-0-9711386-1-2.

ROBERTS, Michael. *Průvodce nenásilným výcvikem koní: celoživotní zkušenosti muže, který naslouchá koním*. Vyd. 1. Ilustrace Jean Abernethy. V Praze: Ikar, 2005, 241 s. ISBN 80-249-0584-1.

VESELOVSKÝ, Zdeněk. *Etologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2005, 407 s., [48] s. obr. příl. ISBN 80-200-1331-8

VOLF J., 1977: Koně, osli a zebry, 140 s., Praha, SZN

VOLF J., 1972: Po stopách koní, 226 s. Praha, Státní pedagogické nakladatelství
ISBN: 0-911647-27-9

WATSONOVÁ M. G., RUSSEL L., MONTGOMERYOVÁ S., 2003: Kůň, 256 s., Havlíčkův Brod, Fragment; ISBN: 80-7200-486-7-40

WIDDICOMBE, Sarah. *Přirozený výcvik koní*. Vyd. 1. V Praze: Metafora, 2009, 185 s. ISBN 978-80-7359-192-2.

Internetové zdroje

Anonym 1 - <http://www.equichannel.cz/vademecum-zacinajiciho-konare-7-hmatcitlivost-kone-a-pomucky> citováno (5.4.2015)

Anonym 2 - <http://www.equichannel.cz/vademecum-zacinajiciho-konare-4-pud-sebezachovy-stadovy-pud-citovano> (5.4.2015)

Anonym 3 -

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%BD_teplokrevn%C3%ADk
citováno (5.4.2015)

Anonym 4 - <http://www.czqha.cz/quarterhorse.html> citováno 5.4.2015

Anonym 5 - <http://cs.wikipedia.org/wiki/Appaloosa> citováno 8.4.2015

Anonym 6 - http://cs.wikipedia.org/wiki/Arabsk%C3%BD_plnokrevn%C3%ADk
citováno 8.4.2015